UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra sociologie

Bakalářská práce

2021 **Michal Koliáš**

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra sociologie

Překážky a možnosti multikulturalismu

Bakalářská práce

Autor práce: Michal Koliáš

Studijní program: Sociologie a sociální politika

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jadwiga Šanderová, CSc.

Rok obhajoby: 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne … Michal Koliáš

Bibliografický záznam

KOLIÁŠ, Michal. *Překážky a možnosti multikulturalismu*. Praha, 2021. X s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, Katedra sociologie. Vedoucí bakalářské práce Doc. PhDr. Jadwiga Šanderová, CSc.

Rozsah práce: 69 928 znaků (včetně mezer)

Abstrakt

Tématem bakalářské práce „Překážky a možnosti multikulturalismu“ je případová studie multikulturalismu v Kanadě. Kanada je dodnes jedinou zemí, ve které multikulturalismus představuje oficiální politiku země. Kanada multikulturalismus dokonce ukotvila i v rámci své ústavy. Zároveň v roce 1988 přijala Zákon o multikulturalismu, čímž se definitivně zavázala k podpoře a implementaci multikulturních politik. Práce se tak zabývá historických vývojem Kanady, a především pak příčinami rostoucí kulturní diverzity kanadské společnosti. Cílem práce je prozkoumat, zdali se v případě Kanady skutečně jedná o úspěšnou aplikaci multikulturalismu v rámci národní integrační strategie. Dále jsou definovány hlavní překážky a benefity multikulturní politiky v Kanadě.

Abstract

The topic of the bachelor thesis "Obstacles and Possibilities of Multiculturalism" is a case study of multiculturalism in Canada. To this day, Canada is the only country in which multiculturalism is the country's official policy. Canada has even enshrined multiculturalism in its constitution. Afterwards, in 1988, it adopted the Act on Multiculturalism, thus definitively committing itself to the support and implementation of multicultural policies. The work deals with the historical development of Canada, and especially the causes of the growing cultural diversity of Canadian society. The aim of this work is to examine whether in the case of Canada it is really a successful application of multiculturalism within the national integration strategy. The main obstacles and benefits of multicultural policy in Canada are also defined.

Klíčová slova

Multikulturalismus, přistěhovalci, integrační politika, integrace, Kanada

Keywords

Multiculturalism, immigrants, integration policy, integration, Canada

Title/název práce

Obstacles to and Opportunities for Multiculturalism

Poděkování

V první řadě bych chtěl upřímně poděkovat paní Doc. PhDr. Jadwize Šanderové, CSc. za cenné rady, jichž se mi v průběhu psaní dostalo.

Zároveň bych chtěl upřímně poděkovat panu Mgr. Lukášovi Salivarovi za jeho bezbřehou ochotu a podporu, bez kterých bych práci nikdy nezkompletoval.

V poslední řadě pak děkuji také své rodině za jejich podporu a trpělivost.

Obsah

1 ÚVOD **10**

2 CÍL A VÝZKUMNÉ OTÁZKY **11**

3 METODOLOGICKÉ VYMEZENÍ PRÁCE **12**

3.1 Použité teorie 12

3.2 Použité metody 12

4 TEORETICKÁ ČÁST **14**

4.1 Relevance multikulturalismu v současném kontextu 14

4.2 Strategie soužití majority a minority 17

4.3 Multikulturalismus jako pojem 18

4.4 Dekonstrukce multikulturalismu 19

4.5 Vznik multikulturalismu 20

4.6 Názorová roztříštěnost multikulturalismu 21

5 PRAKTICKÁ ČÁST **26**

5.1 Kanada 26

5.2 Historický kontext 26

5.3 Počátek kanadského multikulturalismu 28

5.4 Formativní období multikulturalismu 29

5.5 Kanada jako multikulturní a mnohonárodnostní země 32

5.6 Multikulturní politiky 33

5.7 Kanadská multikulturní mozaika v současnosti 34

5.8 Shrnutí praktické části a doporučení pro ČR 36

6 ZÁVĚR **40**

7 POUŽITÁ LITERATURA **42**

1 ÚVOD

Předložená bakalářská práce se věnuje tématu multikulturalismu. Toto téma je v současnosti stále často diskutováno v souvislosti s rostoucí mírou mezinárodní migrace, změnou klimatických podmínek, geopolitickou nestabilitou určitých oblastí nebo třeba i s fenoménem stále narůstající světové populace. Mnoho představitelů nejrůznějších diskurzů multikulturalismus opakovaně označilo za koncept, který selhal. Nicméně multikulturalismus vznikl v souvislosti s problémy, které jsou pro současnou dobu stále příznačné.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V rámci teoretické části práce je poskytnut základní rozbor multikulturalismu jako pojmu v sociálních vědách a předkládá jednotlivé interpretace tohoto konceptu. Pozornost je také věnována historickým souvislostem, které ke vzniku multikulturalismu vedly. V závěru teoretické části práce předkládá příklady stěžejních názorových vymezení multikulturalismu a je definován jeho význam pro tuto práci.

Praktická část se vzhledem k definovanému významu zabývá případovou studií Kanady jako multikulturní země. Hlavní pozornost je zaměřena na vývoj multikulturalismu v Kanadě, respektive rozbor souvislostí, které k tomu vedly. Následně se práce zabývá studiem multikulturního charakteru integrační strategie Kanady, který uplatňuje vůči imigrantům. V závěrečném shrnutí dochází k formulaci odpovědí na výzkumné otázky a zároveň jsou nabídnuty stručné doporučení multikulturních politik, které by mohly být uplatňovány v rámci českého prostředí.

2 CÍL A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Cíl:

Cílem bakalářské práce bude podívat se na multikulturalismus očima obou stran, jak jeho kritiků, tak jeho přívrženců, a pokusit se odpovědět nakolik je možné naplnit cíl multikulturní společnosti.

Výzkumné otázky:

1. Lze koncept multikulturalismus úspěšně aplikovat v rámci konkrétních národních strategií pro přístup k národnostním menšinám?
2. Jaké jsou překážky aplikace multikulturalismu?
3. Jaké jsou benefity aplikace multikulturalismu?

Z hlediska správné operacionalizace pojmů je zapotřebí definovat termín úspěch, aby bylo možné říci, zda je aplikaci považovat za úspěšnou.

Úspěch = socioekonomické ukazatele u menšin dosahují obdobných hodnot jako u většinové populace a stávající soužití s menšinami je obecně akceptováno většinovou společností.

3 METODOLOGICKÉ VYMEZENÍ PRÁCE

3.1 Použité teorie

Teoretická část bakalářské práce je rozdělena do dvou hlavních kapitol. První kapitola se věnuje současnému kontextu a aktuálnosti multikulturalismu vzhledem k relevantním fenoménům, jejichž důsledky by multikulturalismus měl řešit. Druhá kapitola je věnována samotné definici pojmu multikulturalismus a jeho možných interpretací v souvislosti se stěžejními názorovými směry.

3.2 Použité metody

Bakalářská práce vychází z přístupu případové studie, která představuje jeden z přístupů kvalitativního výzkumu, který se podrobněji zabývá jedním či omezeným počtem konkrétních případů (Hendl, 1997, str. 107). Použití přístupu případové studie je vhodné pro zachycení složitostí, vzájemných vztahů a procesů, které v analyzované oblasti probíhají, a to v jejich přirozeném prostředí, čímž se dosahuje hlubšího pochopení zkoumaných jevů (Veselý, Nekola a kol, 2007: 152).

Veškeré strategické dokumenty vlády, se kterými předkládaná práce pracovala byly podrobeny diskurzivní analýze. Diskurzivní analýza je postihovaní toho, jak o konkrétním aspektu světa hovoří zkoumaní aktéři v rámci konkrétního diskurzu (Jorgesen, Phillips, 2002: 1). Diskurz představuje specifický způsob komunikačních prostředků, které jsou vázány ke konkrétním tématům. Cíl diskurzivní analýzy spočívá v identifikaci výpovědí a odhalení procesu jejich utváření. Výsledkem analýzy pak není pouhá kategorizace jednotlivých výpovědí. Jeho součástí je i identifikace konkrétních praktik a podmínek, které tyto kategorie utváří. K diskurzu je třeba přistupovat jako k součásti sociální praxe. Tak jako sociální praxe ovlivňuje podobu diskurzu, tak diskurz ovlivňuje sociální praxi (Weiss, Wodak, 2003: 22). V souvislosti s jednotlivými tématy je pak možné nalézt více diskurzů.

Závěry vyplývající z předložené práce byly konstruovány za pomocí analýzy akademického, politického a mediálního diskurzu. S jednotlivými pojmy bylo pracováno v souvislosti se

způsobem a kontextem jejich běžného užívání. S politickým diskurzem, jehož dokumenty jsou v této práci využívány, příp. s prohlášeními konkrétních politických aktérů, bylo zacházeno ve vztahu k současnosti.

4 TEORETICKÁ ČÁST

4.1 Relevance multikulturalismu v současném kontextu

Téma multikulturalismu má v současné době poněkud kontroverzní charakter. V časech jeho vzniku si od tohoto konceptu mnozí slibovali vyřešení kritických otázek souvisejících například s migrací, integrací obyvatel či soužitím odlišných kultur obecně. Od přelomu století však často slýcháme, ať z úst představitelů z akademického, politického či populárního diskurzu, že pokus o vytvoření multikulturní společnosti prostě selhal. Například J. Kinchloe a S.R. Steinberg o multikulturalismu prohlašují, že „znamená všechno a zároveň nic“ (1997), G. Baumann o multikulturalismu hovoří jako o „rébusu“ (2002), B. Fay zase jako o „módní slovní vycpávce“ (1996). Německá kancléřka Angela Merkelová v roce 2011 veřejně prohlásila, že „multikulturalismus selhal“. Mnoho a mnoho dalších nejrůznějších představitelů nad multikulturalismem dávno zlomilo pomyslnou hůl. Multikulturalismu bývá vyčítáno, že spíše, než aby dláždil cestu ke spokojenému soužití kulturně diverzních skupin, tak mezi nimi naopak vytváří ještě větší propast. V podobném smyslu kritizoval multikulturalismus již dříve G. Sartori. Spatřoval v něm prostředek, který podporuje kulturní a etnické odlišnosti a současně „*je to také producent odlišností – sám je vytváří tím, jak se zasazuje o zviditelnění rozdílů, jejich posílení, a tím i rozhojnění jejich počtu*“ (Sartori, 2005: 75). Praktikováním multikulturních strategií tak údajně dochází ke vzniku segregovaných skupin. Někteří se dokonce nebojí dávat jej do spojitosti s islámským fundamentalismem. Například bývalý britský premiér David Cameron v roce 2011 hovořil o „doktríně multikulturalismu“, která vybízela odlišné kultury, aby žily svým vlastním životem, což vedlo k jejich radikalizaci. Hovořil o selhání britské vlády poskytnout vizi takové společnosti, kde by se tyto minority cítili být součástí celku (BBC, 2011). V tomto shrnutí by bylo možné klidně dále pokračovat, ale předmětem této práce není kritika multikulturalismu. Naopak, vyvstává otázka, zdali by bylo adekvátní odklidit multikulturalismus na smetiště dějin. Na světě přeci jen existují i příklady jeho úspěšné implementace. A především, problémy na jejichž pozadí vznikal nikam nezmizely.

Největším problémem spojeným s multikulturalismem je nepochybně mezinárodní migrace obyvatel. Po mnoho staletí byly hlavní charakteristikou evropského politického prostoru neustále se měnící hranice národnostních celků – „*Například otázka německé národnosti byla*

jistě nejdůležitějším geopolitickým faktorem určujícím evropskou mezinárodní politiku v devatenáctém a dvacátém století“ (Redlová, 2007: 25). Tento vývoj se postupně ustálil po konci druhé světové války, kdy se geopolitická situace v Evropě zásadně změnila a jednotlivé země začaly využívat různých akulturačních politik, aby mobilitu Evropanů mohly lépe kontrolovat. Ti však z důvodů modernizace a narůstající industrializace začali migrovat i z čistě ekonomických důvodů než jen kvůli konfliktům a válkám (Page, 1992). Pracovní migrace dodnes zůstává velmi aktuálním tématem, které lze vypozorovat i na území České republiky. V rámci střední Evropy představuje Česká republika stát s vysokou migrační dynamikou a s nejvyšším podílem cizinců žijících na území (Baršová, Barša 2005: 220). Situace na českém trhu práce při zachování neustálého růstu ekonomiky je totiž dlouhodobě neudržitelná, neboť český trh nedokáže zaplnit volná pracovní místa pouze ze své populace. S podobnou výzvou se potýkají i ostatní světové ekonomiky. Navíc ekonomicky rostoucí země se stávají atraktivní destinací pro nové migranty z ekonomicky méně rozvinutích zemí a pokud se i nadále bude v České republice zvyšovat kvalita života, bez pochyby to přinese také nárůst počtu cizinců.

Dalším zásadním faktorem je neustálý nárůst lidské populace. Zvyšování lidské populace je obecný globální problém, který ovlivňuje celou řadu dalších faktorů, jako jsou například eko-sociální problémy, jež také mohou přímo či nepřímo ovlivňovat migraci. V roce 2019 dosahovala světová populace dle statistik zveřejněných OSN 7,7 miliard. OSN vydalo také predikci, že světová populace bude i nadále rapidně růst. K roku 2030 by se počet obyvatel planety měl pohybovat okolo 8,5 miliard, v roce 2050 by pak číslo mělo dosahovat 9,7 miliard a v roce 2100 bychom dávno měli překonat hranici deseti miliard s číslem 10,9 miliard obyvatel (United Nations, 2019). Pokud by se tyto odhady staly skutečností, světová populace by během jednoho století vzrostla o více než 3 miliardy. Pro porovnání lze uvést údaje z roku 1804, kdy světová populace pokořila první miliardu. Hranice druhé miliardy pak byla překročena až v roce 1927.

V souvislosti s migrací, potažmo multikulturalismem, je však důležitý fakt, že nárůst populace probíhá nerovnoměrně. Nejvyšší populační růst je dlouhodobě zaznamenáván v Asii a Africe, zatímco na evropském kontinentu dochází spíše k úbytku. V roce 2019 byla například celková populace subsaharské Afriky (1,07 miliard) úměrná celkovému počtu obyvatel v Evropě a Severní Americe dohromady (1,11 miliard) (United Nations, 2019). Výše zmíněné predikce tak zároveň předpokládají, že čísla se budou především zvyšovat v oblastech Afriky a Asie, tedy

v oblastech, kde se nachází nejvíce rozvojových zemí, které jsou charakteristické nižší úrovní vyspělosti a mnohdy i politickou nestabilitou. Lidé původem z Asie a Afriky patřili v roce 2020 mezi dvě nejširší skupiny žadatelů o azyl v Evropě (obě 23%) (Evropská komise 2020). Je tedy oprávněné předpokládat, že migrace obyvatel z rozvojových zemí do Evropy, respektive vyspělých států, bude dále pokračovat.

Odpovědnost za tuto skutečnost může nést již zmíněná politická nestabilita a celková geopolitická situace v daných oblastech. V roce 2015 jsme byli svědky vyvrcholení evropské migrační krize, která započala tzv. Arabským jarem (2010) a následně v Evropské unii vyvolala ostré debaty nad migračními kvótami. Přestože se názory na možné příčiny migrační krize dodnes liší, jsou mezi nejčastěji uváděnými právě válečné konflikty, demografické změny či populační exploze. Téma uprchlíků dodnes rezonuje ve veřejném éteru a bylo i jedním z předních politických témat v České republice.

Důsledky neustále se zvyšující populace mají také ekologický charakter. Téma klimatických změn se v posledních letech stalo obzvláště diskutovaným. Zásadním problémem je právě populační růst, který logicky znamená vyšší spotřebu zdrojů. Mezi další příčiny deprivace životního prostředí patří samozřejmě i využívání fosilních paliv, odlesňování či vysoká míra uhlíkových emisí. Celá řada odborníků na životní prostředí upozorňuje na dlouhodobou neudržitelnost v případě, že nedojde k implementaci a dodržování navrhovaných ekologických opatření a využívání „eco-friendly“ technologií. Lidská nezodpovědnost vůči životnímu prostředí se pak projevuje špatnou dostupností pitné vody a potravy, nedostatkem úrodné půdy či surovin apod. V souvislosti s těmito faktory pak dochází k problému enviromentální migrace, která je ze své podstaty nedobrovolná, jelikož je zapříčiněna neblahými změnami životního prostředí.

Příčiny migrace jsou různé, ale obecným faktem zůstává, že mnoho národních států se s neustálým přílivem přistěhovalců musí vypořádat. Jaký vliv na tento trend nakonec budou mít klimatické změny či populační růst lze velmi těžko predikovat. Musíme si zároveň přiznat, že nejsme schopni činit zcela spolehlivé předpovědi na tak dlouhou dobu dopředu a obzvláště v případě populačních trendů, které se mohou rychle a nečekaně měnit (Ringen, 2002: 553). Zároveň si ale lidstvo nemůže dovolit zcela ignorovat podobné varovné signály. Národní celky musejí být připraveny řešit důsledky těchto trendů formou konkrétních strategií a opatření.

Multikulturalismus je koncept, který sice „*má mnoho podob*“ a „*existuje několik jeho modelů, které se v průběhu času proměňují, stejně jako názory na něj napříč politickým spektrem nebo v rámci názorů běžných obyvatel*“ (Trapl, 2020: 32). Zároveň je s ním spojována ona již výše zmíněná kritika. Při správné konfiguraci však může představovat vhodnou strategii integrace kulturně odlišných skupin.

4.2 Strategie soužití majority a minority

Definování různých strategií soužití je závislé především na dvou skutečnostech. Za prvé na míře/ochotě navazování interakcí mezi jednotlivými skupinami (minoritní i majoritní) v rámci jedné společnosti. A za druhé na hodnotě, kterou skupiny přikládají své vlastní původní kultuře a identitě (Berry, 2011). Na základě těchto proměnných následně obecně definujeme čtyři strategie soužití – asimilace, integrace, separace a marginalizace. Profesor John Berry předkládá v tomto směru velice užitečné schéma, které dále ještě reflektuje multidimenzionální charakter těchto strategií v jejich vnímání ze strany minoritní a majoritní skupiny. „*Integrace ze strany přistěhovalců ideálně odpovídá multikulturálnímu přístupu ze strany majority, asimilační strategie přistěhovalců odpovídá přístupu „tavicího kotlíku“, separace migrantů odpovídá segregačnímu přístupu ze strany hostitelské společností a jejich marginalizace je analogií strategie exkluze*“ (Leontiyeva, Vávra, 2009: 76).

Jinými slovy celý proces adaptace (nebo tzv. akulturace) musí probíhat vzájemně a vyžaduje nejen změnu v menšinových komunitách, ale i v majoritě. Například, jen velmi obtížně lze očekávat plnohodnotnou integraci menšin, pokud majoritní společnost není otevřená a inkluzivní ve své orientaci na kulturní diverzitu. Na druhou stranu lze rovněž jen s velkými obtížemi prosazovat multikulturní přístup vůči menšinám, pokud jsou ty skupiny navenek uzavřené anebo vůbec nestojí o zachování svých původních zvyků (Leontiyeva, Vávra, 2009).

V případě asimilace je na jedince majoritní společností nahlíženo jako na individua, nikoliv jako na členy nějakých komunit či příslušníků určitého etnika. Předpokládá se, že každodenní reakcí s ostatními a zejména zástupci majoritní společnosti dojde k jeho přirozené adaptaci (akulturaci) a případné problémy pramenící s kulturní diverzity vůbec nevzniknou. V rámci tohoto přístupu je však potřeba přiznat, že menšiny ztrácí svou vlastní kulturní identitu a

každodenní interakcí s ostatními splývají s většinovou společností. To může mít dva negativní efekty:

a) Zástupce menšiny stojí o zachování své kultury a čím více po něm bude vyžadována asimilace, tím více bude na ní bude trvat, což může přecházet do fundamentalistických forem aplikace vlastních hodnot.
b) Pokud cizinci přijmou asimilační proces, většinová společnost bude generovat jedince, kteří budou z hlediska chování respektovat pravidla majoritní společnosti, nicméně je otázka, na kolik se s nimi budou schopni ztotožnit. V jedinci tak vzniká rozpor mezi původními a požadovanými hodnotami, který ačkoliv si dokáže racionálně odůvodnit, má negativní vliv na jeho osobnostní integritu.

V neposlední řadě v případě asimilace je také nutné brát v potaz její limit v jejich množstevních možnostech. Asimilace může být úspěšná za předpokladu, že zástupců menšin je tak málo a zároveň jsou rovnoměrně rozděleni ve společnosti, že vliv majority je vlivem dominantním. Ve chvíli, kdy jsou imigrační toky rozsáhlé a menšiny navíc zakládají komunity, asimilace selhává.

Multikulturalismus může být vnímán jako protiklad asimilace, která k jedincům přistupuje pouze jako k individuím, nikoliv jako k členům nějakých komunit či příslušníkům určitého etnika (Leontiyeva, Vávra, 2009). Základní premisou multikulturalismu je, aby si každá koexistující kultura zachovala svou integritu s přísným respektem vůči kulturám ostatním, což rozvolňuje hranice jednotlivých komunit a umožňuje volný průběh informací, služeb ale i osob napříč komunitami, díky čemuž nevznikají konfliktní situace.

4.3 Multikulturalismus jako pojem

Termín multikulturalismus se dnes běžně používá v řadě zcela odlišných situací ve zcela odlišném významu a kontextu. V rámci společenských věd sice není nejednoznačné vymezení termínů či myšlenkových směrů nikterak překvapivým fenoménem, přesto v případě snahy o koherentní vymezení multikulturalismu je celý proces o poznání složitější. Multikulturalismus je běžně klasifikován jako ideologie, princip, diskurz či hnutí, ale také jako hodnota, postoj, problém nebo výzva. A nezřídka je tento výraz používán prostě jako slovo bez bližšího určení (Hirt, 2005: 9). Vezmeme-li v potaz celý tento výčet možných klasifikací, zjistíme, že

multikulturalismus může nastolovat jak problémy empirické a praktické, tak problémy filozofické a normativní (Barša, 2003: 15).

Další problém na cestě k artikulaci definice této kontroverzní světonázorové koncepce je absence neutrality a objektivity. Téměř každý výrok pronesený na oltář multikulturalismu bývá hodnotově či zájmově zatížený, jelikož většina autorů, kteří se tématu věnují, zastává buď souhlasný anebo odmítavý postoj (Hirt, 2008: 294). V důsledku toho často dochází k ostře mířené kritice mezi představiteli odlišných názorových směrů, a to jen dále komplikuje snahy ukotvit multikulturalismus v rámci určitých hranic. Vzniká tak neúčelná debata, která nevede ke kýženému výsledku. Přitom je zcela zásadní vést nad touto problematikou racionální a poučenou debatu, neboť se jedná o velice vlivný koncept s významnými politickými a společenskými dopady (Hirt, 2005).

V souvislosti s multikulturalismem lze tak bezpečně konstatovat pouze to, že v dnešní době je téměř každá moderní společnost více či méně kulturně pluralitním celkem. Žádná společnost se neskládá z jedinců jedné kultury, hovořících stejným jazykem a sdílejících jednu společnou identitu (Berry, 2011).

4.4 Dekonstrukce multikulturalismu

Pokud jde o definici multikulturalismu jako takovou, je vzhledem k mnoha různým interpretacím vhodnější přistoupit k ní více ze široka. Spíše než uvádět mlhavou tezi některého z předních odborníků na multikulturalismus, vypůjčíme si od Tomáše Hirta vcelku přehledné shrnutí veškerých možných kontextů interpretace. Hirt v tomto svém shrnutí vymezuje celkem čtyři sémantické dimenze multikulturalismu (deskriptivní, analytickou, normativní a praktickou), z nichž každá referuje k určitému způsobu chápání multikulturalismu.

V první řadě může být multikulturalismus chápán jako určitý typ společenské situace, pro kterou je charakteristická koexistence mnoha různých skupin (kulturních, etnických, rasových, náboženských atd.). V tomto případě hovoříme o multikulturalismu jako o určité společenské vlastnosti, kterou lze vyčíst z demografických údajů. Jedná se tedy o sociální fakt. Druhý způsob chápání představuje interdisciplinární vědecký přístup. V tomto kontextu se jedná o teoretické uchopení společenské situace ze strany společenských věd (teorie multikulturalismu). Multikulturalismus dále může být chápán a interpretován jako politická

vize nebo cíl, který chceme naplnit. A nakonec o multikulturalismu hovoříme jako o souboru praktických či edukativních strategií a postupů. Tedy prostředků, pomocí kterých chceme dosáhnout politického cíle (multikulturní politika) (Hirt, 2005)

4.5 Vznik multikulturalismu

Komplikace spojené se střetem odlišných kulturních celků nepředstavují novinku vlastní až dnešní době. Společenský vývoj neprobíhá v kulturním vakuu a soužití většinových a menšinových celků, jejichž identita byla utvářena odlišnými kulturními vlivy, je zkrátka fenomén, který lze vysledovat napříč všemi historickými epochami. Avšak charakter vnímání vlastní identity se vzhledem k vývoji lidských pospolitostí značně změnil. Staletí ctěné společenské hierarchie se rozpadly a byly nahrazeny novými. Lidské společnosti se postupně etablovaly do moderních demokratických států, jak je známe dnes. V těchto nových právních státech disponuje každý občan svými právy a rovností vůči ostatním. V podobném duchu alespoň definujeme moderní společnost.

Multikulturalismus jako myšlenková koncepce se poprvé objevuje v 60. letech 20. století v USA. V této době dochází uvnitř americké společnosti k protestům vůči americké vládě ze strany skupin skládajících se především z obyvatel etnických menšin. V čele těchto sporů stálo *Hnutí za občanská práva* a jeho hlavní představitel Martin Luther King. Jeho a ostatní hnutí společně protestovali vůči tehdejší americké politice a permanentnímu znevýhodňování jedinců, kteří nespadali do kategorie *běloch-muž-protestant-původem Anglosas* (Hirt, 2005). Domáhali se rovných práv, jež jim byly upírány na základě příslušnosti k etnické menšině, kvůli čemuž na ně bylo nazíráno jako na „ty druhé“.

Multikulturalismus se tak v této době stal zastřešující politikou i konceptuální (akademickou) artikulací tohoto trendu, a zároveň se pokoušel předestřít představu společnosti, v niž vedle sebe mohou (nekonfliktně) koexistovat různé etnické skupiny, které sdílejí společný původ, kulturu a kolektivní identitu (Hirt, 2005).

Multikulturalismu je často, právě kvůli okolnostem jeho vzniku, přisuzována až přílišná vazba na etnický původ. Nicméně multikulturalismus se nestal zastřešující politikou pouze pro rasovou a etnickou diskriminaci a jako koncepce se utvářel na pozadí mnoha dalších sporů.

Jako příklad lze uvést třeba feminismus, který má s etnickou příslušností jen málo společného. Feminismus usiloval o dosažení rovných legislativních, politických a sociálních práv pro ženy, kterým by mělo být umožněno se ve stejné míře podílet na všech veřejných institucích (Oates-Indruchová, 1998). Feministická hnutí se svou rétorikou usilovala o rozbití silně zakořeněné představy (kategorie) ženy v domácnosti, jejíž společensky stanovenou úlohou byla péče o domácnost a výchova dětí. Feministická hnutí se podobně jako hnutí za občanská práva etnických menšin dostávala silně ke slovu v 60. až 70. letech minulého století v USA. A multikulturalismus se i v tomto případě stává jejich pomyslným pilířem, neboť feminismus rovněž představuje politický vzdor proti univerzalismu a boj za obhajobu a uznání diferencí, tentokrát však na základě pohlaví (genderu) (Hirt, 2005). Multikulturalismus se etabloval právě na základě těchto a podobných konfliktů. Zmiňovat ho pouze v souvislosti s etnikem by tak bylo výrazně zavádějící. Cílem multikulturalismu měly být rovnost, spravedlnost a vzájemné uznání

V tomto bodě však přichází první zásadní problém, se kterým se multikulturalisté potýkají prakticky až dodnes. V průběhu let totiž dochází ke značnému rozštěpení směru do několika názorových táborů. Tyto tábory se neliší ani tak v definování základního problému, kterým se zabývají, ale právě v nastavení konkrétních podmínek, chcete-li způsobu, jakým problém řešit. Mezi ty nejvýznamnější z těchto směrů lze jmenovat pluralitní, liberální a kritický multikulturalismus. Přesto, že rozbor jednotlivých směrů není předmětem této práce, v následující kapitole nabídnu alespoň, dle mého úsudku, nezbytné minimum informací.

4.6 Názorová roztříštěnost multikulturalismu

Multikulturalismu si od svého prvotního zjevení na trhu myšlenek, prošel poměrně turbulentním vývojem. Nelze jej vnímat jako jednotné hnutí opírající se o jednu jasně vymezenou artikulaci. V podstatě ihned po svém prvotním představení se jeho artikulace postupně štěpila na samostatné tábory, z nichž každý zastával jiný pohled tuto problematiku.

Jedním z názorových směrů je pluralistický (komunitaristický) multikulturalismus. Jedná se o původní artikulaci, od které se následné odštěpilo mnoho dalších. „*Pluralistický multikulturalismus představuje nejen původní, ale dosud i standardní artikulaci*

multikulturalismu.“ (Hirt, 2008) Za jednoho z hlavních představitelů pluralistického multikulturalismu (komunitarismu) můžeme označit Charlese Taylora. Jeho koncepce multikulturalismu, tak jak jí popisuje ve svém díle Zkoumání politiky uznání, je často citována ve spojitosti právě s pluralistickým multikulturalismem. Klade důraz na tzv. ideál autenticity, který znamená, že každá kulturní menšina má právo na vlastní identitu. Tyto identity jsou však narušovány pokusy asimilovat minoritní kultury do jedné homogenní skupiny, jejíž kořeny pocházejí z kultury majoritní skupiny a mohou tak být zcela v rozporu s identitou té minoritní. Touto asimilací dochází k deformaci identit menšinových kultur a popírání jejich vlastní přirozenosti. Taylor celý proces popisuje na principu uznání. „*Naše identita je zčásti charakterizována uznáním či zneuznáním.*“ (Taylor, 2004) Normativní cíl multikulturalismu by měl spočívat v zajištění uznání každé zvláštní kultury jako skupiny s jí vlastní identitou, kterou je potřeba respektovat a umožnit jí rovnocenný přístup k ekonomickým, politickým a symbolickým zdrojům. V pluralitním (komunitaristickém) pojetí tak multikulturní společnost sestává z mnoha rozdrobených kulturně diferencovaných skupin, kde každá tato skupina má k dispozici nástroje a prostředky k prosazování vlastních cílů.

Pluralistický multikulturalismus však často bývá kritizován pro svou krátkozrakost. Například Giovanni Sartori, kterého bychom mohli přiřadit ke kritickému směru, ve svém díle vyjadřuje silný nesouhlas nad způsobem, jakým Taylor prezentuje politiku uznání. Taylor opomíjí fakt, že uznání musí být vzájemné. Sartori navíc považuje přisuzování stejné hodnoty všem kulturám za absolutní relativismus, jenž dehonestuje samotný pojem hodnoty - *„je-li vše hodnotné, pak nic není skutečně hodnotné; hodnota sama ztrácí jakoukoli hodnotu.“* (Sartori, 2005: 50)

Sartori svůj pohled na současný stav multikulturalismu a jeho vymezování představuje v souvislosti s pluralismem a tolerancí. Pluralismus je pojem, který je podobně jako multikulturalismus, těžko uchopitelný. Nicméně každou společnost lze do určité míry považovat za pluralitní. Multikulturalismus pak může představovat jednu z mnoha možných historických konfigurací pluralismu. (Sartori, 2005) Závisí to však na způsobu, jakým je multikulturalismus chápán, respektive jestli se jedná o pouhou vlastnost společnosti, nebo se jím míní konkrétní potřeba, cíl, který je potřeba naplnit. Pakliže je to ta druhá varianta, dochází k násilnému popírání vzájemného uznání, které je předpokladem míru v kulturně diverzifikované společnosti. Z tohoto hlediska multikulturalismus nepovede k toleranci, ale pouze k budování a posilování odlišností. Naprosto tím zavrhne proces asimilace a vzájemného

obohacování. Taková situace povede k roztříštění otevřené a liberálně-demokratické společnosti, což je v zásadě paradox, jelikož multikulturalismus usiluje o právě takovou společnost. Sartori vidí potenciál, který multikulturalismus představuje, ale zároveň připomíná i nebezpečné důsledky, které mohou vzejít z jeho chybné implementace. Z tohoto důvodu se během analýzy problémů svobodné společnosti spíše přiklání k pluralismu. *„Právě pluralismus totiž dokáže nejlépe ze všech koncepcí dešifrovat hodnotové představy a mechanismy, které daly historicky vzniknout svobodné společnosti a liberální obci, a je tudíž nejvhodnější pro vymezení a prohloubení nastolených problémů o nichž budeme diskutovat.“* (Sartori, 2005: 14)

Zatímco Charles Taylor hovoří o nedostatečném uznání minoritních skupin a k multikulturalismu přistupuje jako k politickému cíli, Sartori jeho význam ještě rozšiřuje. Definuje multikulturalismus jednak jako faktický stav, který se podrobuje kritériím pluralismu. V takové podobě multikulturalismus nepředstavuje žádné riziko, a naopak slouží k budování poklidné diverzifikované společnosti. Zároveň však konstatuje, že může nabývat mnoha dalších významů a jeho hlavní představitelé často dospívají k tomu, co Sartori pojmenoval jako antipluralitní multikulturalismus. V takovém případě je multikulturalismus považován za prioritní hodnotu a cíl, kterého je potřeba dosáhnout. Intelektuální kořeny antipluralitního multikulturalismu lze vystopovat až k učení britských neomarxistů. Místo třídního boje zaujímá kulturní boj proti establishmentu a vzniká tak multikulturalismus, který je netolerantní, odmítá vzájemné uznání a oddělování v něm převládá nad integrací. (Sartori, 2005) Zkrátka tak dochází k úplnému popírání pluralismu.

Dalším názorovým směrem je liberální multikulturalismus, jehož čelním představitelem je kanadský politický filosof Will Kymlicka. Ten se v deskriptivním smyslu v podstatě neodchyluje od výše zmíněného pluralitního směru. Liberální multikulturalisté rovněž vychází z představy, že dnešní společnosti jsou značně kulturně rozmanité. Kymlicka multikulturalismus definuje jako termín, pod kterým se skrývá mnoho forem kulturního pluralismu. (Kymlicka, 1995) V návaznosti pak dodává, že je v podstatě nemožné poskytnout celkový přehled těchto odlišných forem, kterých multikulturalismus může nabývat. (Kymlicka, 2007) Taková definice zpravidla potvrzuje neschopnost jasného vymezení. Přínos pohledu liberálního multikulturalismu však leží v přesunutí pozornosti ze skupin na jednotlivce a jeho spojení s kulturou. I když liberální multikulturalisté nemohou zcela ignorovat existenci a politickou relevanci kulturních skupin, snaží se na tyto skupiny nazírat spíše z perspektivy

jejích členů. Sám Kymlicka hovoří o „členství“ v „kulturách“ různých skupin a předpokládá existenci nějakého pouta mezi jednotlivcem a konkrétní kulturou, které jak se domnívá, je zakořeněno hluboko v lidské povaze. (Hirt, 2005) Z tohoto pojetí plyne, že v případě definice multikulturalismu se nelze omezovat pouze na diverzitu jednotlivých kulturních skupin, ale je třeba brát v potaz i roli jednotlivce, jako člena této skupiny. Nakonec každá skupina se skládá z jednotlivých členů, jejichž identity jsou utvářeny podobným či stejným kulturním prostředím. To však neznamená, že se jedinci zároveň nehlásí k příslušnosti uvnitř dalších kulturních společenství. Liberální multikulturalismus tak spíše, než o uznání rovnosti usiluje o „*integrace jednotlivců, třebaže coby „členů“ rozličných skupin, do občanského společenství sobě rovných a rovnoprávných osob.“* (Hirt, 2005) Celý tento přístup spočívá v jakési revizi liberalismu ve snaze dokázat, že politický a symbolický zřetel k partikulárním kolektivním příslušnostem nestojí v rozporu s myšlenkou občanské rovnosti. (Hirt, 2005)

Pavel Barša, následovník liberálního multikulturalismu (tedy Kymlicky), v této souvislosti předkládá problém „vyjednávatelných“ a „nevyjednávatelných“ identit. Vyjednávatelné identity jsou vázané na naše volby a potenciálně proměnlivé zájmy, kdežto nevyjednávatelné identity jsou založeny na příslušnosti ke konkrétnímu kulturnímu společenství, které je často mimo dosah momentální volby (sexuální orientace, pohlaví, etnická nebo rasová příslušnost apod.). (Barša, 2003) Existuje oprávněný předpoklad, že v případě interakce nevyjednávatelných identit v rámci multikulturní společnosti dojde ke konfliktům. Bohužel většinové liberálně-demokratické procedury nejsou uzpůsobeny, aby tento typ konfliktů adekvátně zvládaly. Přitom se v zásadě jedná pouze o respektování existence konfliktu, jako takového, a uznání způsobu jakým jsou identity vnímány svými nositeli v daném sociálním prostředí. (Barša, 2003) Kritika je v tomto případě zaměřená na falešný univerzalismus a předpoklad, že se problém nakonec vyřeší rezignací člověka na svou identitu. Cílem multikulturalismu by ale měla být integrace příslušníků odlišných kulturních společenství prostřednictvím zajištění rovné svobody, která může vést k zavedení skupinově diferencovaných politik a institucí. (Barša, 2003) Jinými slovy multikulturní společnost musí být společností respektu a rovné příležitosti bez ohledu na kulturní příslušnost a především z politického hlediska je nutné provádět adekvátní kroky, které v tomto směru nastolí rovnost. Multikulturní společnost nikdy nemůže existovat, pokud politika státu bude marginalizovat kulturní menšiny z důvodu jejich nesouladu s lokální kulturou a tradicí.

Z výše uvedených poznatků je patrné, že multikulturalismus může být interpretován v mnoha odlišných významech. Co se obsahu této práce týče, na multikulturalismus je dále pohlíženou jako na možný přístup (strategii) k integrační politice.

5 PRAKTICKÁ ČÁST

5.1 Kanada

Praktická část této práce je případovou studií přístupu k multikulturalismu v Kanadě. Kanada začala využívat multikulturní strategii pro integraci přistěhovalců již na počátku 70. let minulého století. Do té doby byla na území Kanady dlouhodobě prosazována strategie asimilace. Od kolonizačních dob zde držela mocenskou kontrolu Velká Británie, která silně usilovala o anglikanizaci zdejších etnicko-kulturních celků. S pádem kolonizačních mocností však došlo k pozvolnému rozvolňování opatření integračních politik a do oblasti přicházelo stále více evropských i mimoevropských přistěhovalců. Navíc zde stále byl silný vliv francouzsko-kanadského nacionalismu ze stran francouzských kolonistů, kteří území kontrolovali dříve. Vzhledem k narůstající míře imigrace se země postupně stávala zdrojem silné kulturní diverzity, která představovala riziko pro sociální soudržnost kanadské společnosti. Panovaly obavy z chybějící jasně identifikovatelné kultury a identity, které pramenily z pojetí podstaty kultury a její funkce rozpoznat a uznat daný národ jako jedinečnou skupinu, odlišnou od ostatních analogických entit. (Légeré, 1995) Multikulturalismus se tak jevil jako vhodné řešení, které disponovalo prostředky k vypořádání se s rostoucí kulturní rozmanitostí. Zároveň se jednalo o strategii, kterou dosud jiný národ v rámci národní politiky nepraktikoval, tudíž multikulturalismus mohl být vnímán jako čistě kanadský.

Během uplynulých padesáti let si multikulturalismus v Kanadě vytvořil silné kořeny a jeho integrační politiky jsou stále úspěšně využívány. Z tohoto důvodu je vhodné prozkoumat na případu Kanady možnosti a případné překážky v aplikaci multikulturalismu.

5.2 Historický kontext

Kanada patří mezi země, které byly v minulosti silně ovlivněny dlouhými kolonizačními procesy vedenými ze strany tehdejších evropských mocností. Naprostá většina její populace dnes sestává z přistěhovalců. Původními obyvateli oblasti byli Indiáni a Eskymáci (Inuité). Ti mají však k dnešnímu dni v Kanadě jen velice úzké zastoupení. Budeme-li vycházet z dat sčítání lidu, které proběhlo v roce 2016, zjistíme, že k původnímu obyvatelstvu se hlásí pouze

6,2% kanadské populace. (Brosseau, Dewing, 2018) Kanadu tak lze označit za klasický příklad národa přistěhovalců-osadníků, který je z většiny tvořen imigranty – příslušníky odlišných národů a jejich potomky. (Červeňová, 2011) Téměř úplné vymizení původního obyvatelstva je však příznačné pro celý americký kontinent. Zodpovědnost za tuto skutečnost ve velké míře nese právě období kolonizace.

Zmíněné osídlování Kanady, potažmo amerického kontinentu, evropskými mocnostmi, započalo v 16. století. V případě Kanady se jednalo o příchod francouzských kolonistů a později i kolonistů z Velké Británie. V období, kdy v Evropě vzkvétala ekonomika a do popředí se v souvislosti s vrcholícím obdobím renesance dostával humanismus, tak paradoxně na druhém konci Atlantského oceánu docházelo k pustošení původních obyvatel amerického kontinentu. (Trapl, 2020) Z dnešní perspektivy se často mluví o genocidách indiánů vedených rukou kolonistů. Pro úplnost ale je důležité zmínit, že silná část původních obyvatel podlehla především kolonisty dotaženým nemocem. Kromě toho také docházelo i ke konfliktům mezi samotnými kolonisty, které nakonec vedly k rozdělení severoamerického kontinentu mezi několik mocností.

Francie, jež byla první evropskou mocností, která oblast dnešní Kanady začala osídlovat, vybudovala v okolí řeky sv. Vavřince hned několik osad. Osada Québec se například stala prvním stálým francouzským osídlením v Kanadě a celá oblast následně získala oficiální statut provincie s názvem Nová Francie. (Rovná, Jindra, 2000) V rámci tohoto území tak došlo k vybudování silně frankofonní oblasti. Na jednotlivé oblasti dnešní Kanady si však dělala nárok i Velká Británie a v důsledku válečných konfliktů mezi oběma skupinami neustále docházelo k mocenským změnám na daných územích. Francouzi nakonec postupně o svá území, včetně provincie Nové Francie, přicházeli a zmocnila se jich Velká Británie. Ta se následně ale musela vypořádat s početnou frankofonní populací, jejíž možný odpor představoval riziko. Britové se tak pokoušeli o jejich „asimilaci, tj. protestantizaci a anglikanizaci, a soustavnou podporou britského přistěhovalectví“. (Rovná, Jindra, 2000: 42)

Velká Británie si v následujících staletích svůj vliv v oblasti již udržela. Od konce 17. století, respektive počátku 18. století, tak můžeme pozorovat vznik prvních integračních modelů. Jak již bylo zmíněno, tyto modely byly založeny především na principech asimilace (anglikanizace), jelikož až do 20. století tvořilo převážnou část přistěhovalců anglofonní

obyvatelstvo přicházející z Britských ostrovů. Bylo to dáno i tím, že ostatní evropské národy neměly povolený vstup na území. To se změnilo až v polovině 20. století, kdy byl umožněn vstup do země i přistěhovalcům z ostatních evropských zemí. (Brosseau, Dewing, 2018) Čímž zákonitě docházelo ke zvyšování kulturní diverzity země a to vedlo k postupné liberalizaci integračních politik a k tedy k již avizované orientaci na multikulturalismus.

5.3 Počátek kanadského multikulturalismu

Kanada patří mezi jedny z prvních států, které začaly zmiňovat svou multikulturalitu. Příčinu toho, že v roce 1971 nakonec multikulturalismus oficiálně ustanovila jako politiku lze spatřovat právě v historickém vývoji nastíněném v předešlé kapitole.

Poté, co Velká Británie převzala kontrolu nad oblastmi, které dříve patřily Francii, se usilovně pokoušela o asimilaci veškerého obyvatelstva. Během let 1760 až 1947 navíc docházelo k jednoznačné preferenci anglosaských imigrantů a vůči neevropským národům byla uplatňována diskriminační opatření. (Červeňová, 2011) Od evropských přistěhovalců, kteří nebyly anglosaského původu se očekávala pak postupná asimilace s anglo-bílou většinou. (Modood, 2007) Přes veškeré snahy o asimilaci a rostoucí počet anglosaských imigrantů se však nepodařilo zcela odstranit silně zakořeněný francouzsko-kanadský nacionalismus. Ten svým přetrvávajícím požadavkem na uznání vzbuzoval i u ostatních kulturních skupin, jež nebyly spojené s francouzským ani britským původem, touhu po svébytnosti. Spojení mezi Velkou Británií a Kanadou tak slábla a stále více jedinců se začalo vymezovat vůči britské kultuře a identitě. „*Nemalý podíl na tom nesl i vývoj na mezinárodním poli – pád koloniálních říší, delegitimizace kolonialismu a jakýchkoli forem, ať již ekonomické, kulturní nebo politické dominance a nakonec i kritika asimilacionistického přístupu k integraci.*“ (Juteau, McAndrew, Pietrantonio, 1998: 97)

Po druhé světové válce postupně docházelo k liberalizaci imigračních politik a opouštění diskriminačních opatření vůči neevropským národům. S mimořádným přílivem přistěhovalců z mimoevropských oblastí se tak začalo mezi jednotlivci ještě významněji rozšiřovat povědomí o vlastní kulturní odlišnosti a narůstaly hlasy volající po tom, aby svou kulturní identitu mohli zachovat, zatímco se zároveň přizpůsobili práci a životu v nové zemi. (Trapl, 2020) Kanada si

byla dobře vědoma zásadního vlivu, který přistěhovalci měli na ekonomický rozvoj země. V roce 1962 tak došlo ke kompletnímu přehodnocení imigračních politik, která upustila z rasových (národnostních) kritérií a nově selekce imigrantů probíhala na základě dovedností. (Fiřtová, 2007) Pro ekonomické imigranty byl vytvořen speciální bodový systém, který je v Kanadě v pozměněné formě užíván dodnes. (Toronto Star, 2013) Tato změna samozřejmě souvisela i s proměnou trhu a vznikem pokročilejších technologií, které vyžadovaly přísun dostatečně kvalifikovaných jedinců. Kanada tímto krokem otevřela brány širokému počtu nových přistěhovalců a zároveň tím udělala první krok stranou od politiky asimilace, kterou do té doby byla charakteristická.

Stále intenzivnější tlak na změnu pramenící z asertivity domorodých obyvatel Kanady, francouzsko-kanadského nacionalismu a rostoucího odporu ze strany některých etnických menšin tak nakonec vedl k ustanovení multikulturalismu jako oficiální politiky Kanady. (Brosseau, Dewing, 2018) V odpovědi na tento sílící tlak byla v roce 1963 kanadskou vládou ustanovena Královská komise pro problémy bilingvismu a bikulturalismu, která se zabývala historickým vývojem Kanady, a především zkoumala jaký podíl na vývoji Kanady nesly zakládající národy (Francie a Velká Británie). Na základě zjištěných faktů následně komise navrhla jako nejvhodnější řešení zavedení nové multikulturní politiky v rámci dvojjazyčnosti. (Červeňová, 2011) Kanada tak ještě v roce 1969 uzákonila jazykovou rovnost a v zemi byly oficiálně dva úřední jazyky. Zároveň se oficiálně stala bilinguinní zemí a vláda ihned začala alokovat fondy na rozvoj francouzské kultury a kultury původních obyvatel. (Barša, 2003) V zemi však stále byl silný zástup ostatních etnicko-kulturních skupin, na které se právo spravedlivějšího zastoupení nevztahovalo. Na základě závěrů Královské komise a tlaku na rozšíření stejných práv i na ostatní menšinové kultury byl v roce 1971 představen multikulturalismus jako oficiální vládní politika Kanady.

5.4 Formativní období multikulturalismu

Formativní období začíná ustanovením multikulturalismu jako oficiální vládní politiky Kanady. Pro připomenutí zopakujeme, že k tomu došlo v roce 1971, kdy byly zároveň také představeny její hlavní principy. Kanadská vláda tehdy vycházela především z bodů, které vytyčila Královská komise. Ty spočívaly v asistenci etnicko-kulturním skupinám ve věci zachování

jejich identity, překonávání bariér omezující jejich plnohodnotnou participaci v rámci kanadské společnosti, podporou vzájemné interakce mezi všemi kulturními skupinami a asistencí přistěhovalcům v osvojení jednoho ze dvou oficiálních jazyků. V následujících 10 letech tak bylo vynaloženo téměř 200 miliónů amerických dolarů na dosažení těchto cílů. (Brosseau, Dewing, 2018)

Od roku 1971 doznala kanadská politika multikulturalismu určitých změn, ale její jádro však zůstalo stabilně orientováno na uznání a přizpůsobení se kulturní diverzitě. (Banting, Kymlicka, 2010) Politika multikulturalismu operovala na dvou úrovních. První úroveň představovalo Ředitelství multikulturalismu, které bylo založeno v roce 1972 v rámci Ministerstva Občanství a Imigrace, které mělo na starosti financování a implementaci programů souvisejících s etnickou diverzitou (např. anti-rasistické vzdělávací programy, podpora etnicko-kulturních organizací nebo podpora akademického výzkumu na téma etnicity). Druhou úroveň představoval závazek veškerých ministerstev a vládních institucí, že multikulturalismus musí být zohledňován během návrhu a implementace jakékoliv politiky nebo programu. (Banting, Kymlicka, 2010: 50) Mělo se tím zajistit, že multikulturalismus bude vždy sloužit jako kritérium, a Ředitelství multikulturalismu tak reálně bude fungovat jako jakýsi prostředník. Podpora ze stran jednotlivých vládních institucí ale nebyla dostatečná. V reakci na tuto skutečnost pak v roce 1973 došlo k vytvoření samostatného Ministerstva multikulturalismu, jehož povinností byla implementace multikulturních iniciativ v rámci jednotlivých vládních ministerstvech. (Brosseau, Dewing, 2018)

Od počátku 80. letech postupně docházelo ke stále vyšší institucionalizaci multikulturalismu. V roce 1982 pak došlo k naprosto zásadnímu kroku, když byla přijata nová Kanadská Charta práv a svobod, která uznala multikulturní dědictví Kanaďanů jako součást ústavy. Článek 27 Charty práv a svobod jasně stanovil, že „*Tato Charta bude vykládána způsobem, který je v souladu s ochranou a podporou multikulturního dědictví Kanaďanů.*“ (Constitution Act 1982) Toto ustanovení bylo zásadní pro zařazení multikulturalismu do širšího rámce kanadské společnosti, jelikož zmocňovalo soudy k zohlednění kanadské multikulturní reality na nejvyšších úrovních rozhodování. (Brosseau, Dewing, 2018) Tato doložka negarantuje, že multikulturní politiky budou součástí Kanady na věky, nebo že jejich financování nebude přerušeno. (Kobayashi, 2000) Jedná se však o silný symbolický akt a ukotvení multikulturní ideologie v rámci kanadské identity.

Multikulturalismus následně procházel dynamickým vývojem. „*S koncem 70. let a příchodem většího počtu imigrantů náležejících k tzv. viditelným, tj. od většiny společnosti rasově odlišným minoritám, však začala být revidována, neboť zájmem těchto lidí nebyl jen jazyk a kultura, ale také zaměstnání, bydlení či vzdělání, v jejichž dosažení jim často bránily různé formy diskriminace, neboť zatímco otevřeně rasistické praktiky byly odstraněny, ty jemnější přetrvávaly.*“ (Musilová, 2013) Multikulturalismus, jež kladl až příliš velký důraz na kulturní a jazykovou povahu integrace, tak musel ve světle těchto zjištění projít revizí. Z praktického hlediska tato revize znamenala, že se nebude již orientovat pouze na etnické menšiny a kulturní odlišnosti, i když zachování kulturní a rasové rozmanitosti bude nadále podporováno. Zároveň však reformovaná politika multikulturalismu musela brát v potaz i otázky týkající se dosažení rovnosti příležitostí, kdy musí garantovat „*plnou a spravedlivou účast jednotlivců a komunit každého původu na rozvoji a formování všech aspektů kanadské společnosti a pomáhat jim odstraňovat všechny překážky, které by této účasti mohly zabraňovat*“. (Canadian Multiculturalism Act. 1988) Tyto změny reflektoval v roce 1988 parlamentem nově přijatý Zákon o multikulturalismu, který zároveň vytyčil Ředitelství multikulturalismu povinnost každý rok poskytovat oficiální zprávu o stavu multikulturalismu v zemi. (Banting, Kymlicka 2010)

Multikulturní politiky byly na samém začátku cíleny především na zachování kulturní identity všech příchozích imigrantů. S příchodem 90. let se však pozornost stále více upínala i na problematiku sociální rovnosti. Multikulturní politiky se zaměřovali na plnou sociálně-ekonomickou integraci. V roce 1996 tak byl představen nový multikulturní program, jež byl řízen ministerstvem dědictví Kanady. „*Místo úzce vymezené politiky v oblasti kulturních institucí se multikulturalismus stále více chápe jako soustavné úsilí o vytváření společnosti, která bude tolerantnější a inkluzivnější vůči kulturně-skupinovým rozdílům ve všech sociálních oblastech a institucích.*“ (Barša, 2003)

Tyto nové typy politik a programů realizujících se na sociálně-ekonomické a občansko-politické úrovni integraci představovali například programy afirmativní akce (garance jistého počtu křesel v senátu, federálních orgánech, ekonomických a vzdělávacích institucích), úprava osnov výukových programů dějin a literatury se zaměřením na vyšší uznání menšin, vyšší flexibilita pracovní a otevírací doby s ohledem na náboženské svátky menšin, zpružení pravidel oblékání ve veřejných institucích, školení v oblasti kulturní různorodosti pro příslušníky

policie, pracovníky sociálních služeb nebo zdravotníky, směrnice pro veřejnoprávní média, jež upozorňovaly na rasové a etnické předsudky, nebo také státní podpora různých etnických festivalů. Bylo umožněno také dvojjazyčné vzdělávání pro děti přistěhovalců, které v prvních letech probíhalo jak v jejich mateřském jazyce, tak v angličtině nebo francouzštině. Podobný přístup probíhal i u studijních programů gramotnosti, které byly nabízeny již dospělým přistěhovalcům, neboť znalost jednoho z úředních jazyků byla zároveň podmínkou pro získání státního občanství. (Barša, 2003)

Stručně řečeno, zaměření a výzvy politiky multikulturalismu se průběhu vyvíjely od oslav kulturní rozmanitosti v roce 1970, přes vypořádání se s diverzitou v 80. letech, až ke konstruktivní politice v roce 1990. (Fleras, Kunz, 2001)

5.5 Kanada jako multikulturní a mnohonárodnostní země

Na pozadí celého procesu je však nutné zmínit jednu z hlavních překážek, se kterou se Kanada v důsledku implementace multikulturalismu musela potýkat. V souvislosti s ustanoveným multikulturním programem se stále více objevovala nespokojenost ze strany frankofonní populace a původního obyvatelstva. Multikulturalismus sice představoval vhodnou politickou konfiguraci pro zemi s vysokou mírou přistěhovalectví, ale zároveň tím popíral dvoukulturní podstatu Kanady. (Fiřtová, 2008) Francouzský nacionalismus se soustřeďoval především v oblasti Quebecu, tedy v oblastech, které v kolonizačních dobách ovládala Francie. Quebec se usilovně snažil vymezit vůči zbytku Kanady, jak celek s odlišnou identitou. Nutno podotknout, že tento nárok byl do jisté míry legitimní, protože na rozdíl od imigrantů, kteří do země přišli „dobrovolně“, frankofonní populace patřila mezi zakládající národy a multikulturalismus ji limitoval v možnosti hlásit se k stále silně zakořeněné francouzské identitě.

Kanadská vláda tak politikou multikulturalismu zcela nereflektovala mnohonárodnostní povahu své země. Tato nespokojenost vyvrcholila v roce 1992 celostátním referendem o tzv. charlottetownské dohodě, která měla Quebec ustavit jako odlišnou společnost v rámci Kanady. (Barša, 2003) Pro celou Kanadu bylo tento pokus o odtržení vztyčeným prstem, který jasně ukázal, že zachování integrity země se zkrátka neobejde bez uznání speciálních práv pro

Quebečany. Za příklad můžeme uvést přiznání vlastní imigrační a integrační politiky pro Quebec. (Fiřtová, 2008)

5.6 Multikulturní politiky

Implementace a aplikace multikulturních politik a programů se v Kanadě odehrává jak na federální, tak provinciální a teritoriální úrovni. V souvislosti s Kanadou se však o multikulturalismu většinou hovoří jako o federální politice. Je to i z toho důvodu, že Zákon o multikulturalismu přijatý v roce 1988 zahrnoval pouze federální vládní ministerstva a agentury. Nicméně určité verze této politiky byly následně adoptovány i na úrovni provinčních a obecních úřadů, a dokonce i jednotlivými podniky a organizacemi občanské společnosti. (Banting, Kymlicka, 2010) Jednotlivé provincie v návaznosti na rok 1988 přijaly legislativu o multikulturalismu a ustanovily poradní výbory a představitelské subjekty, které jednají s ministerstvem. Celý proces je tak velice komplexní a složitý. V důsledku toho může být odkaz na politiku multikulturalismu v Kanadě potencionálně nejednoznačný, neboť se může jednat o programy financování spravované Ředitelstvím pro multikulturalismus, obecný federální závazek k podpoře cílů multikulturalismu napříč všemi útvary, nebo může odkazovat na podobné politiky a programy na úrovni provincií a obcí v rámci občanské společnosti. (Banting, Kymlicka, 2010) Důležitá je ale právě skutečnost, že multikulturní politiky jsou aplikovány v rámci všech úrovní státní správy.

V roce 2008 došlo k poslední velké změně v souvislosti s politikou multikulturalismu, kdy byla zodpovědnost za její implementaci přeložena z Úřadu pro kanadské dědictví na Ministerstvo občanství a imigrace. Současně také došlo k úpravě programu politik. Jednotlivé politiky se v současnosti zaměřují na 3 hlavní okruhy: (1) Ekonomickou, sociální a kulturní integraci nových Kanaďanů a nově příchozích kulturních skupin, (2) Zprostředkování programů podporujících mentorství, dobrovolnictví, vůdcovství a občanskou výchovu mezi rizikovou mládeží původem z odlišného kulturního zázemí, (3) Podpora mezikulturního porozumění a kanadských hodnot (demokracie, svoboda, lidská práva a vláda zákona) prostřednictvím komunitních iniciativ s cílem řešit otázky kulturního a sociálního vyloučení a radikalizace. Tyto okruhy byly následně o dva roky později doplněny zaměření na zlepšení schopnosti jednotlivých institucí reagovat na potřeby rozmanité populace a aktivně se angažovat

v diskusích na téma multikulturalismu a diverzity na mezinárodní úrovni. (Brosseau, Dewing, 2018) Můžeme tedy usuzovat, že Kanada v současnosti skutečně usiluje především o ekonomickou a sociální integraci za cílem vytvořit integrovanou a sociálně kohezivní společnost.

Ve školství se multikulturalismus projevil například úpravou výukových osnov. V těch je kladen silný důraz na témata historie, současnosti, kultury, tradic, náboženství či třeba diskriminaci menšin a původních obyvatel ze strany kanadských vlád v podobě smluv, zákonů, nuceného přestěhování, asimilace, ale i na témata popisující současné snahy o napravení vzájemných vztahů či kulturního uznání. (Trapl, 2020) Učitelé mají zároveň úplnou svobodu v rozhodování, jakým způsobem výuku povedou.

5.7 Kanadská multikulturní mozaika v současnosti

Pokud se podíváme na Kanadu dnes, můžeme hovořit o zemi s vysokou mírou otevřenosti a tolerance. Organizace UNESCO Kanadu dokonce pokládá za *„zemi rozprostřenou mezi dvěma oceány, za místo, kde se lidem nejlépe žije“*. (Rovná, Jindra, 2000: 5) Multikulturní charakter země navíc jasně potvrzují i demografická data a nejrůznější výzkumy provedené v posledních letech.

Dostupná data kanadského sčítání lidu z roku 2016 uvádí, že obyvatelé Kanady se dohromady hlásí k více než 250 etnickým původům. Mezi nejčastější uváděné patří Kanadský, Anglický, Skotský, Francouzský a Irský. Následuje však také Německý, Čínský, Původní obyvatelé, Indický, Ukrajinský, Holandský a Polský. Zároveň 21,9% populace uvádí, že se narodila mimo hranice Kanady. (Statistics Canada, 2016) Pro lepší představu lze doplnit, že v Kanadě dnes žije téměř 40 miliónů lidí.

Kanada disponuje dvěma úředními jazyky – angličtinou a francouzštinou. Vzhledem k vysoké míře přistěhovalců je však v Kanadě silná míra lingvistické diverzity. V roce 2016 představovala angličtina mateřský jazyk pouze pro 58,1% populace. Tato statistika navíc zaznamenala úpadek o půl procentního bodu oproti datům nasbíraných v roce 2011. Podobná situace je i v případě francouzštiny, kterou v roce 2016 označilo jako mateřský jazyk 21,4% populace. Toto procento se oproti roku 2011 také snížilo z tehdejších 22 %. Pro úplnost lze

zmínit ještě statistiku „přistěhovaleckých jazyků“, která zahrnovala 22,3% populace. Kategorie tak převýšila i francouzštinu, jeden z úředních jazyků země. (Statistics Canada, 2016)

Demografie Kanady skutečně potvrzuje ohromnou kulturní diverzitu populace, která koreluje s celkovým multikulturním charakterem země. Na základě mnoha výzkumů napříč roky lze navíc vidět, že vnímání multikulturalismu samotnými Kanaďany se neustále vyvíjí pozitivním směrem. Například procento Kanaďanů, kteří vnímají multikulturalismus jako součást kanadské identity vzrostlo v roce 2015 na 54 % (v roce 1997 dosahovalo 37 %). V tu samou dobu zároveň došlo k poklesu procenta Kanaďanů, kteří vnímali míru imigrace jako příliš vysokou z 61 % (1977) na 37 % (2016). (Brosseau, Dewing, 2018)

Vypovídající mohou být také statistiky celkové spokojenosti s životem v Kanadě. V roce 2018 dosahovala průměrná spokojenost obyvatel čísla 8,09 (na škále od 0 do 10, kdy horní hranice představuje nejvyšší spokojenost). Tato hodnota se nijak výrazně nelišila u jednotlivých kategorií (muži, ženy, přistěhovalci apod.). Konkrétně u přistěhovalců ze Spojených států amerických, Evropy a Austrálie dosahovala hodnoty 8,14. Jednalo se tak dokonce o vyšší hodnotu než u lidí narozených v Kanadě (8,11). (Statistics Canada 2020)

Další indikaci funkčního multikulturalismu v Kanadě představují rostoucí čísla smíšených manželství. V roce 2011 se nacházelo 4,6% ze celkového počtu sezdaných párů ve smíšeném manželství, a z toho 3,9% párů tvořil svazek mezi jedincem viditelné menšiny a jedincem narozeným v Kanadě. Pro porovnání lze uvést čísla z let minulých. Páry ve smíšeném svazku představovaly v roce 1991 2,6% všech párů, v roce 2001 3,1% a v roce 2006 3,9%. (Statistics Canada, 2011) Z dat je tedy patrný dlouhodobý nárůst, který může vypovídat o nižším či klesajícím stupni diskriminace a narůstající sociální kohezi kanadské společnosti.

Kanadský multikulturalismus lze v celosvětovém měřítku považovat za zcela jedinečný. Z výše uvedených dat, která však představují jen ilustrační vzorek, můžeme usuzovat, že se Kanaďanům prozatím daří úspěšně naplňovat vytyčené cíle v rámci svého multikulturního programu.

5.8 Shrnutí praktické části a doporučení pro ČR

Multikulturalismus v Kanadě je výsledkem obrovské kulturně-etnické diverzity, která je pro zemi charakteristická již od období kolonizace. Tato diverzita je ale dnes vnímána jako součást kanadské identity. Kanada svou politikou neusiluje o snížení této kulturní diverzity, ba právě naopak usiluje o její zachování. Celé pojetí kanadského multikulturalismu je postavené na nutnosti zachování etnicko-kulturních identit všech jedinců a nastolení vzájemné rovnosti příležitostí v každém ohledu. Současný kanadský premiér Justin Trudeau nedávno sám prohlásil, že v Kanadě neexistuje *„žádná základní identita, žádný hlavní proud“,* a že země je definována svým „*pankulturním dědictvím*“. (Toronto Sun, 2016)

Kanadský multikulturalismus je pak aplikován v rámci dvou úrovní. Za prvé formou konkrétních politik a programů cílí na prvotní integraci přistěhovalců v rámci kanadské společnosti. Za druhé je součástí vládní politiky a jeho program je zaměřený na celou společnost a všechny její oblasti. Program vládní politiky multikulturalismu byl zároveň adoptován z federální úrovně i v rámci jednotlivých provinčních a obecních úřadů skrze které jsou konkrétní multikulturní politiky a programy efektivněji implementovány, neboť reflektují jednotlivé oblastní podmínky.

Z výsledků mnoha výzkumů a studií, které se zaměřují na veřejné mínění a socioekonomické ukazatele vyplývá, že multikulturalismus v Kanadě je úspěšným projektem a o zemi skutečně lze hovořit jako o multikulturní. Potvrzuje to například vysoká hodnota celkového koeficientu spokojenosti s životem v Kanadě, která se v rámci jednotlivých skupin téměř neliší, ale rostoucí procento obyvatel, které multikulturalismus vnímají pozitivně. Úspěšnost integrace potvrzuje i téměř nulová existence přistěhovaleckých ghet, jelikož přistěhovalci se často rozhodnou pro život ve čtvrtích, kde je již vysoká míra etnické koncentrace, ale přesto však tyto rezidenční oblasti nevykazují známky sociální izolace, zhoršené mobility nebo hospodářského zbídačení. (Kymlicka, 2010).

Cílem této bakalářské práce bylo prozkoumat na kolik je možné naplnit cíl multikulturní společnosti. Tento cíl spočívá ve vytvoření kulturně diverzní společnosti, která se vyznačuje vysokou úrovní sociální koheze. V souvislosti s takto stanoveným cílem byly položeny výzkumné otázky, které jsou vyhodnoceny v následujícím odstavci.

První výzkumná otázka se týkala možnosti aplikace multikulturalismu v rámci konkrétních národních strategií pro přístup k menšinám. Na základě detailního studia Kanady, jako země, která pro integraci přistěhovalců využívá multikulturní strategie lze formulovat kladnou odpověď. Kanada podává důkaz, že lze v rámci národní strategie pro integraci přistěhovalců aplikovat multikulturní přístup. Vývoj kanadského multikulturalismu však zároveň upozornil, integrace nemůže probíhat pouze na úrovni kulturní, ale musí se soustředit i na sociální a ekonomickou úroveň integrace. I když je tedy multikulturní charakter kanadských politik stěžejní, bývá účelně doplňován i opatřeními, jež kladou důraz na individuální občanskou integraci i v sociální a ekonomické rovině.

Za hlavní překážku implementace multikulturalismu lze identifikovat odpor, respektive akceptování ze strany většiny (či významně zastoupené skupiny). V Kanadě takovou skupinu představovala frankofonní populace, která patřila k jedné ze dvou majoritních skupin na území Kanady. U této skupiny panovala stále silná identifikace s francouzskou kulturou mající kořeny v období kolonizace, kdy byla Francie první evropskou mocností, která území kolonizovala. Francouzští nacionalisté se navíc v 60. letech dočkali alespoň nějakého zadostiučinění, když je Královská komise uznala za jeden ze zakládajících národů a ustanovila francouzštinu jako jeden z úředních jazyků. Kanada tak měla představovat bikulturní společnost, ale místo toho se vydala směrem etnického multikulturalismu, který byl „*nezamýšleným dítětem prosazování frankofonních požadavků*“. (Barša, 2003: 52) Francouzští nacionalisté, kteří byly silně koncentrováni v oblasti Quebecu vyjadřovali nesouhlas s nově ustaveným multikulturním programem a jak již bylo zmíněno, usilovali dokonce i odtržení od Kanady. Jak již bylo zmíněno, kanadská vláda tyto komplikace v praxi řešila „selektivním“ multikulturalismem, kdy byly Quebecu přiznány speciální kolektivní práva, které do jisté míry respektují požadavky francouzského nacionalismu.

Aby multikulturalismus mohl fungovat, musí samozřejmě disponovat respektem vůči všem etnicko-kulturním skupinám, ale zároveň je nutné dopředu jasně vymezit „původní“ majoritní kulturu jako kulturu dominující. Zavádění multikulturního přístupu může v majoritní společnosti vytvářet obavy ze ztráty vlastní kultury, zániku hodnot a rozpadu stávajícího společenského konsensu. Multikulturalismus tak musí být ustanovován se souhlasem majoritních skupin.

Co se týče benefitů multikulturalismu, ty lze identifikovat na základě současných socioekonomických ukazatelů Kanady. Na základě provedeného studia je jasné, že Kanada je multikulturní zemí v rovině společenské, politické i praktické. Z průzkumů veřejného mínění a socioekonomických ukazatelů lze usuzovat, že mezi hlavní benefity aplikace multikulturalismu patří snížená míra diskriminace a rasových předsudků, vysoká míra inkluze a sociální koheze kanadské společnosti a celkově i vyšší spokojenost a kvalita života zástupců všech skupin ve společnosti. Multikulturalismus doplňovaný adekvátními politikami sociální a ekonomické integrace navíc umožňuje zvládat vysokou míru migrace, která může představovat benefit pro samotný ekonomický rozvoj země.

Na základě výše uvedeného shrnutí lze vymezit různá doporučení pro aplikaci multikulturalismu v rámci ČR. Hned na začátku je nutné přiznat, že Kanada je typickým příkladem země přistěhovalců, a tudíž se nemusela ve vyšší míře vypořádat s vlivem tradiční kultury. Přesto však v tomto směru lze zmínit komplikace související s francouzsko-kanadským nacionalismem. Při zavádění multikulturalismu v tradičních společnostech se může jevit vhodné jej terminologicky vymezit jinak, či rovnou definovat selektivní přístup a otevřeně hovořit o zachování tradičních hodnot. Otevřenou komunikací totiž vzniká společenská smlouva nad aplikovanou formou integrace.

Zároveň si ale také musíme přiznat, že vícenárodní populace v rámci ČR je sociálním faktem. Na konci roku 2018 v ČR legálně žilo celkem 566 931 cizinců, což představovalo 8% nárůst oproti roku 2017 (MVČR, 2018) A s neustále rostoucím napojením na Evropskou unii lze oprávněně předpokládat, že Česká republika bude v budoucnu čelit mnoha výzvám spojených s kulturní diverzitou, přesto se však ČR dá hovořit o absenci realizace multikulturalismu. Mnoho vrcholných politiků vůči multikulturalismu zaujímá odmítavý postoj a hovoří o něm jako o konceptu, který selhal.

V rámci integrace je pak významnou překážkou, identifikovanou samotnými cizinci, limitovaná či žádná znalost českého jazyka. (MVČR, 2016) Alespoň minimální znalost českého jazyka je však často požadována ze stran zaměstnavatelů. Tato překážka by mohla sice také mohla být vyřešena v rámci integračních programů, které by cizincům umožňovali alfabetizaci v rámci českého jazyka. Nicméně situace v Kanadě je odlišná v tom, že jedním z úředních

jazyků je angličtina, tedy jazyk, který je v dnešní době nejvíce využíván v rámci mezinárodní komunikace, tudíž samotní přistěhovalci tak často disponují určitou znalostí tohoto jazyka.

Z hlediska pracovní imigrace se státní podpora v ČR soustředí především na příchod nekvalifikovaného výrobního personálu, avšak bez aplikace nějakého konkrétního integračního programu. Implicitně je předpokládána asimilace. Navíc, než je cizincům vydáno povolení k trvalému pobytu „*musí čelit jak neúměrným byrokratickým překážkám, tak i mezerám ve stávající legislativě*“. (Stojarová, 2004)

Jako další konkrétní příklad můžeme využít vztah k Romům, kteří v ČR čelí trojímu vyloučení. Jejich nepřítomnost v parlamentních a vládních politických stranách svědčí o vyloučení politickém, nepatrné procento Romů se středoškolským a vysokoškolským vzděláním i nedostatek veřejného uznání jejich kulturně skupinové identity svědčí o vyloučení kulturním, a vysoká nezaměstnanost, podřadný sociální status a vyšší kriminalita pak svědčí o vyloučení sociálně-ekonomickém. (Barša, 2003) Po vzoru Kanady by tento problém mohl být řešen například opatřeními afirmativní akce, vést studenty od prvního ročníku k vyšší solidaritě a umožnit jim vyšší kontakt s kulturní odlišností.

Obecně pak v rámci argumentace pro aplikaci multikulturalismu zmiňovat ekonomické výhody integraci, a to při zdůraznění, že vyšší nárůst migračních toků je fakt, se kterým se v blízké budoucnosti budeme muset vypořádat. Vhodně integrovaný cizinec navíc generuje hodnoty a podílí se na tvorbě společnosti. Špatně integrovaný cizinec má nízký sociální status, není schopen zabezpečit potřeby vlastní a na něm závislých a často tak žije na pomezí legální a nelegální zóny.

Ve výčtu různých doporučení by bylo možné dále pokračovat, avšak takový rozbor by pak vydal na další samostatnou práci.

6 ZÁVĚR

Téma multikulturalismu a otázky s ním spojené jsou vzhledem k neustále rostoucí migraci a globalizaci stále velmi aktuální. I v souvislosti s rostoucí populací a změnou klimatických podmínek lze očekávat, že se dnešní společnosti budou nuceny vypořádat s mnoha různorodými překážkami, jež přináší soužití kultur. Z těchto důvodů se bakalářská práce zabývala tématem multikulturalismu.

V práci došlo v rámci teoretické části k dekonstrukci pojmu multikulturalismus, z důvodu postihnutí všech jeho možných interpretací. Tyto interpretace byly dále rozvedeny v rámci stěžejních názorových směrů multikulturalismu a jejich čelních představitelů. Na základě teoretického rozboru bylo k multikulturalismu dále přistupováno jako ke specifické integrační strategii integrace pro přístup k národnostním menšinám. Takto vymezený multikulturalismus byl vnímán jako protipól asimilačního přístupu, který k jedincům přistupuje s ohledem na jejich kulturně-etnickou příslušnost, respektuje jejich kulturní integritu a usiluje o vytvoření kulturně rozmanité nekonfliktní společnosti.

Praktická část práce se následně věnovala aplikaci multikulturalismu v Kanadě. Jedná se o zemi s vysokou mírou přistěhovalectví a logicky je pro ni charakteristická i vysoká míra kulturní diverzity. Kanada na počátku 70. let minulého století oficiálně představila multikulturalismus jako vládní politiku země. Toto rozhodnutí v podstatě vykrystalizovalo z dlouhodobého růstu kulturní rozmanitosti, který započal již v období, kdy území kolonizovaly tehdejší evropské mocnosti. Zároveň země postrádala silnější vliv ze strany tradiční kultury, neboť právě v průběhu kolonizace došlo k téměř úplnému vymizení původních obyvatel, což bylo příznačné pro celý severoamerický kontinent.

Kanada si tak od multikulturního přístupu v oblasti integračních politik, ale i v oblasti obecného vládního programu, slibovala vyřešení problémů, které vyvolávalo soužití vysokého počtu etnicko-kulturních skupin. Stěžejní pozornost politik a programů byla zpočátku zaměřena především na kulturní rovinu integrace, čímž Kanada zároveň usilovala o zachování kulturní diverzity. Kanadský multikulturalismus tak všem bez výjimky garantoval možnost uchování vlastní kulturní identity a všech jejích aspektů. Důraz na kulturní rovnost však vyvolával nespokojenost ze strany francouzsko-kanadských nacionalistů, kteří vlivem původní francouzské identity přetrvávající z dob kolonizace stále tíhly k potřebě vymezení vlastní

identity vůči ostatním celkům. Francouzští Kanaďané představovali zároveň jeden ze „zakládajících národů“ a jejich počet byl vůči ostatním etnicko-kulturním skupinám výraznější. Zároveň většina z nich byla koncentrovaná v rámci jednoho území. Tlak ze strany francouzsko-kanadských nacionalistů vyvrcholil pokusem o odtržení Quebecu od Kanady.

Celá situace vedla k revizi kanadské politiky multikulturalismu, která však nespočívala v oslabení kulturní integrace, ale v implementaci politik zaměřujících se i na sociální, ekonomickou a občanskou rovinu integrace. Kanada se zároveň pokusila o „selektivní“ multikulturalismus a provincii Quebec byla přiznána zvláštní kolektivní práva ve formě vlastní imigrační a integrační politiky. Těmito kroky bylo demonstrováno, že kanadský multikulturalismus skutečně usiluje o podporu a zachování kanadské kulturní rozmanitosti a zároveň z toho činí jeden z klíčových charakteristických znaků kanadské společnosti.

Cílem práce bylo pokusit se prozkoumat nakolik je možné naplnit ideu multikulturní společnosti v reálných podmínkách. V práci se k multikulturalismu přistupovalo jako ke konkrétní politice a integrační strategii pro přístup k národnostním menšinám. V praktické části na případové studii Kanady došlo ve shrnutí k zodpovězení výzkumných otázek. Tyto odpovědi na základě studia Kanady reflektují, že je možné multikulturalismus ve skutečných podmínkách aplikovat ve formě konkrétních politik a programů pro integraci a soužití odlišných etnicko-kulturních skupin. V souvislosti s tím došlo i na identifikaci hlavní překážky a benefitů multikulturalismu na případu Kanady.

Práce v závěru praktické části nabízí možná doporučení pro aplikaci multikulturalismu v České republice, která by mohla být implementována i v rámci českých integračních politik. Nicméně takové téma by vyžadovalo samostatnou studii, proto se jedná pouze o stručný text. Zároveň je nutné zmínit, že multikulturalismus v Kanadě rozhodně není možné aplikovat na situaci v České republice, potažmo ostatních evropských zemí.

7 POUŽITÁ LITERATURA

Tištěné publikace:

- BARŠA, Pavel. *Politická teorie multikulturalismu*. 2. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. ISBN 80-7325-020-9
- BARŠA, Pavel a Andrea BARŠOVÁ. *Přistěhovalectví a liberální stát: Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005. ISBN 80-210-3875-6
- BAUMAN, Gerd. *Multicultural Riddle: Rethinking National Ethnic and Religious Identities.* New York: Routledge, 1999.
- FAY, Brian. *Současná filozofie sociálních věd.* Praha: Sociologické nakladatelství, 2002.
- FLERAS, Augie a Jean Lock KUNZ. *Media and Minorities: Representing Diversity in a Multicultural Canada*. Toronto: Thompson Educational Publishing, 2001.
- HENDL, Jan. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 1997.
- HIRT, Tomáš. *Svět podle multikulturalismu.* In: HIRT, T., JAKOUBEK, M. *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2005, s. 9-76. ISBN 80-86473-83-X
- HIRT, Tomáš. *Multikulturalismus: uzavřená kapitola nebo aktuální politická vize?*. In: ŠUBRT, J. a kol. *Soudobá sociologie III. Diagnózy soudobých společností.* Praha: Sociologické nakladatelství, 2008.
- JORGENSEN, Marianne a Louise J. PHILLIPS. *Discourse Analysis as Theory and Method*. Thousand Oaks: Sage Publishing, 2002.
- JUTEAU, D., M. MCANDREW a L. PIETRANTONIO. *Multiculturalism à la Canadian and Intégration à la Québécoise. Transcending their Limits*. In: BAUBOK, R., RUNDELL, J. *Blurred Boundaries: Migration, Ethnicity, Citizenship.* Routledge, 1998, s. 97. ISBN 9781138625914
- KINCHLOE, Joe a Shirley, STEINBERG. *Changing Multiculturalism*. Buckingham: Open University Press, 1997.
- KYMLICKA, Will. *Multicultural citizenship, a liberal theory of minority rights*. Oxford University Press Inc, 1995. ISBN 0-19-827949-3
- KYMLICKA, Will. *Multicultural Odysseys: Navigating the New International Politics of Diversity*. Oxford University Press, 2007. ISBN 978-0199562558
- MODOOD, Tariq. *Multiculturalism: a civic idea.* Cambridge: Polity Press, 2007. ISBN 9780745632889
- OATES-INDRUCHOVÁ, Libora. *Dívčí válka s ideologií: klasické texty angloamerického feministického myšlení*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. ISBN 80-85850-67-2.
- PAGE, Leslie. *Moving Europeans: Migration in Westem Europe Since 1650*. Bloomington: Indiana University Press, 2003.
- ROVNÁ, Lenka a Miroslav JINDRA. *Dějiny Kanady*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. ISBN 80-7106-211-1

- SARTORI, Giovanni. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci – esej o multietnické společnosti*. překlad Karolína Křížová. 1. vydání. Praha: Dokořán, 2005. ISBN 80-7363-022-2
- ŠUBRT, Jiří a kol. *Soudobá sociologie III. Diagnózy soudobých společností*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 9788024614861
- TAYLOR, CH., A. GUTMANOVÁ, J. HABERMAS, J. APPIAH, S. ROCKEFELLER, M. WALZER, S. WOLFOVÁ. *Multikulturalismus, zkoumání politiky uznání*. Praha: Filosofia; 2004. ISBN 80-86328-64-3
- VESELÝ, Arnošt a Martin NEKOLA. *Analýza a tvorba veřejných politik.* Praha: Sociologické nakladatelství, 2007.
- WEISS, Gilbert a Ruth WODAK. *Critical Discourse Analysis: Theory and Interdisciplinarity.* New York: Palgrave Macmillan, 2007.

Časopisy:

- BERRY, John. (2011): *Integration and Multiculturalism: Ways towards Social Solidarity.*Papers on Social Representations, Vol. 20, pp. 2.1-2.21.
- FIŘTOVÁ, Magdalena. (2008): *Québecký interkulturalismus: na cestě od etnického k občanskému nacionalismu.* Acta Universitatis Carolinae. Vol. 8, No. 12, pp. 73-92. Dostupné z: file:///C:/Users/kolias.VDWORK/Downloads/356-Article%20Text-1282-1-10-20120229.pdf
- LÉGERÉ, E.I. (1995): *Canadian Multiculturalism and Aboriginal People: Negotiating a Place in the Nation.* Identities: Global Studies in Culture and Power, Vol. 1, Issue 4, pp. 347-366.
- RINGEN, Stein. (2003): *Evropa na pokraji úpadku: kam až může vést populační krize*. Sociologický časopis. Vol 39, No.4, pp. 551-560. Přeložil: Marek Skovajsa. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/2003/04/07.pdf

Diplomové práce:

- ČERVEŇOVÁ, Barbora. *Multikulturalismus v Nizozemsku a Kanadě.* Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií.
- MUSILOVÁ, Iveta. *Proměny přistěhovaleckých politik ve Spojeném království, Kanadě a Austrálii od 90. let do současnosti*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav politologie.
- REDLOVÁ, Lucie. *Evropská migrační politika: Jsou přechodná období potřebná?*. Praha, 2007. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut ekonomických studií.

Disertační práce:

- TRAPL, František. *Bohatství kultur jako cesta k přeměně školy a společnosti na příkladu kanadského Vancouveru*. Brno, 2020. Doktorská disertační práce. Masarykova Univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky.
- FIŘTOVÁ, Magdalena. *Tvorba aktivní imigrační politiky: případová studie Kanady.* Praha, 2007. Doktorská disertační práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd.

Autorské internetové zdroje:

- BANTING, Keith a Will KYMLICKA. *Canadian Multiculturalism: Global Anxieties and Local Debates*. British Journal of Canadian Studies 23(1), 43-72, 2010. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/250276192_Canadian_Multiculturalism_Global_Anxieties_and_Local_Debates
- BROSSEAU, Laurence a Michael DEWING. *Canadian multiculturalism*. Legal and Social Affairs Division. Parliamentary Information and Research Service. 2018. Dostupné z: https://lop.parl.ca/sites/PublicWebsite/default/en_CA/ResearchPublications/200920E
- KOBAYASHI, Audrey. *Advocacy from the Margins: The Role of Minority Ethnocultural Associations in Affecting Public Policy in Canad*a. In: BANTING, K., KYMLICKA, W. *Canadian Multiculturalism: Global Anxieties and Local Debates*. British Journal of Canadian Studies 23(1): 43-72, 2010. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/250276192_Canadian_Multiculturalism_Global_Anxieties_and_Local_Debates
- KYMLICKA, Will. *The Current State of Multiculturalism in Canada and Research Themes on Canadian Multiculturalism 2008-2010.* Minister of Public Works and Goverment Services Canada, 2010. Dostupné z: https://publications.gc.ca/collections/collection_2011/cic/Ci96-112-2010-eng.pdf
- STOJAROVÁ, Věra. *Modely integrace imigrantů a jejich projevy v české politice*. Středoevropské politické studie, 2004. Dostupné z: http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=204
- TEMELINI, Michael. *Multicultural Rights, Multicultural Virtues: A History Of Multiculturalism In Canada*. In: TIERNEY, S. ed., *Multiculturalism and the Canadian Constitution*. Vancouver: University of British Columbia Press, 43-60. 2007. Dostupné z: https://www.ubcpress.ca/asset/9225/1/9780774814454.pdf

Ostatní internetové zdroje:

- **https://www.bbc.co.uk/** - State multiculturalism has failed, says David Cameron. [online] 5.2.2011, cit. 21.7.2021. Dostupné z: https://www.bbc.com/news/uk-politics-12371994
- **https://www.thestar.com/** - Canada's immigration history one of discrimination and exclusion. [online] 15.2.2013, cit. 20.7.2021.Dostupné z:

https://www.thestar.com/news/immigration/2013/02/15/canadas_immigration_history_one_of_discrimination_and_exclusion.html

- **https://torontosun.com/** - Trudeau says Canada has no 'core identity' [online] 14.9.2016, cit. 21.7.2021. Dostupné z: https://torontosun.com/2016/09/14/trudeau-says-canada-has-no-core-identity

Vládní elektronické dokumenty, zprávy a statistiky:

- STATISTICS CANADA: Census Profile, 2016 census. Dostupné z: https://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2016/dp-pd/prof/details/page.cfm?Lang=E&Geo1=PR&Code1=01&Geo2=PR&Code2=01&Data=Count&SearchText=01&SearchType=Begins&SearchPR=01&B1=All&Custom=&TABID=3
- STATISTICS CANADA: Life Satisfaction in Canada Before and During the COVID-19 Pandemic. 2020. Dostupné z: https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/11f0019m/11f0019m2020020-eng.htm
- UNITED NATIONS. *How certain are the United Nations global population projections?*. [online] Department of Economic and Social Affairs, No. 2019/6, 2019. Dostupné z: https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/popfacts/PopFacts_2019-6.pdf
- MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Aktualizovaná koncepce integrace cizinců 2016 - Ve vzájemném respektu*. [online] Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2016. Dostupné z: https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/zakladni-dokumenty-k-integracni-politice-ke-stazeni.aspx
- MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Situace v oblasti migrace v ČR je dlouhodobě stabilní*. [online] Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2018. Dostupné z: https://www.mvcr.cz/clanek/situace-v-oblasti-migrace-v-cr-je-dlouhodobe-stabilni.aspx
- EVROPSKÁ KOMISE**.** *Přehled počtu přistěhovalců v evropské společnosti***.** [online] 2020. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_cs

Zákony:

- Constitution Act, 1982, Part 1: Canadian Charter of Rights and Freedoms. Dostupný z: https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/ConstRpt/Const_index.html
- Canadian Multiculturalism Act. Dostupný z: https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-18.7/page-1.html

Teze bakalářské práce

Zásady pro vypracování

Cílem bakalářské práce bude podívat se na multikulturalismus očima obou stran, jak jeho kritiků, tak jeho přívrženců, a pokusit se odpovědět nakolik je myšlenka multikulturní společnosti úspěšná.

Cílem multikulturalismu bylo vytvořit multikulturní společnost, kde si budou jednotlivé kultury rovny. V dnešním globalizovaném světě se kultury vzájemně prolínají a jedním z nejdůležitějších znaků kultury je její rozmanitost.

Bakalářská práce bude založena na studiu odborné literatury a publikací autorů, kteří se fenoménem multikulturalismu zabývají

Předběžný seznam odborné literatury

Beck, U. 2011. Riziková společnost. Na cestě k jiné moderně. Praha: SLON·

Clifford, J. 1988. The Predicament of Culture. Cambridge: Harvard University Press.

Fay, B. 2002. Současná filozofie sociálních věd. Praha: SLON·

Horáková, H. 2012. Kultura jako všelék? Kritika soudobých přístupů. Praha: SLON·

Jacyno, M. 2012. Kultura individualismu. Praha: SLON·

Jakoubek, M., T. Hirt. 2005. Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o.

Kelly, P. 2002. Multiculturalism reconsidered. Culture and Equality and its Critics. Cambridge: Polity Press·

Krejčí, J. 2002. Kontrastní hodnoty a multikulturní společnost. Sborník z mezinárodní konference 19. až 22. září 2001 v Praze. Praha: Filosofia.

Krejčí, J. 2002. Postižitelné proudy dějin. Civilizace a sociální formace, struktury a procesy, kultura a politika, revoluce a renesance, náboženství, národy a státy. Praha: SLON·

Skovajsa, M. 2013. Struktury významu. Kultura a jednání v současné sociální teorii. Praha: SLON

Předběžná náplň práce

Ze všeho nejdříve bych se zaměřil na vysvětlení základních konceptů, kterým se práce věnuje, jako je kultura, společnost, jednání, perspektivismus a objektivita.

Dále bych se zaměřil na vliv kultury na jednání jedinců, jaké jsou struktury kultury a do jaké míry jsme produktem naší kultury a naopak.

V další části bych se věnoval samotné myšlence multikulturalismu a přiblížil vývoj a cíle této myšlenky.

Poté bych se chtěl zaměřit na otázku vzájemného porozumění odlišných kultur a vnímání odlišných kultur. Za jakých podmínek je možné, aby si lidé odlišných kultur porozuměli, a nakolik tomu tak v dnešním světě je.

Předběžná náplň práce v anglickém jazyce

The aim of bachelor thesis will be to look at the phenomenon of multiculturalism through the eyes of its critics and its supporters, and try to answer how the idea of multicultural society was successful.

The aim of multiculturalism was to create a multicultural society where different cultures are equal. In today's globalized world cultures blend together and one of the most important characteristics of culture is its diversity.

Bachelor thesis is based on the study of scientific literature and publications of authors who deal with the phenomenon of multiculturalism.